

mezinárodní vědecký seminář

„Harmonizácia procesných práv v trestnom konaní v členských štátoch Európskej únie“

JUDr. Bc. Tomáš GRÍVNA, Ph.D., katedra trestního práva PF UK

Harmonizace trestního práva v členských státech EU je proces, který probíhá již několik desetiletí.¹ V posledních zhruba dvaceti letech jsme však svědky akcelerace původně pozvolného procesu europeizace trestního práva.² Volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu v schengenském prostoru, prostoru bez vnitřních hranic, je nepochybně jednou z hlavních příčin zintenzivnění harmonizace i v oblasti trestního práva. Do tohoto procesu se promítá vliv nejen norem práva evropského a závazků vyplývajících z mezinárodních dokumentů vzniklých na půdě Rady Evropy, ale též rozhodovací činnost Evropského soudního dvora a Evropského soudu pro lidská práva³. Tyto instituce významným způsobem přispívají k dotváření a jednotné interpretaci zmíněných norem. V oblasti trestního práva hmotného a procesního se objevuje potřeba harmonizovat stále širší okruh otázek. Lze proto přivítat každou příležitost k diskusi nad tímto tématem.

Dne 10. 6. 2009 uspořádala již druhým rokem⁴ v budově Právnické fakulty Trnavské univerzity katedra trestního práva a kriminologie mezinárodní vědecký seminář, který se zaměřil na harmonizaci procesních práv v trestním řízení v členských státech EU. Na seminář bylo přihlášeno téměř 20 příspěvků od přispěvatelů ze Slovenské i České republiky, představitelů teorie i praxe. Role moderátora dopolední části se ujal prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc., prorektor Trnavské univerzity a vedoucí katedry trestního práva a kriminologie Právnické fakulty této univerzity. Odpolední část řídila doc. JUDr. Darina Mašľanyová, CSc. z téže katedry.

Odborným garantem semináře byl **prof. JUDr. Pavel Baláž, CSc.**, který také přednesl první příspěvek na téma „**Dodržiavanie procesných práv pri výsluchu osôb v predsúdnom trestnom konaní v rámci EÚ**“. V příspěvku zejména akcentoval potřebnost jednotných pravidel pro výsledch

---

¹ Srov. KMEC, J.: Evropské trestní právo. Mechanismy europeizace trestního práva a vytváření skutečného evropského trestního práva. Praha: C. H. Beck, 2006.

² Srov. TOMÁŠEK, M. a kol.: Europeizace trestního práva. Praha: Linde, 2009 nebo Fenyk, J, Svák, J. Europeizace trestního práva. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008.

³ Srov. REPÍK, B.: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002.

⁴ První mezinárodní vědecký seminář se uskutečnil v Trnavě 20. 11. 2008.

osob v trestním řízení. V následné diskusi vystoupila prof. Císařová a upozornila na v mezinárodním srovnání poměrně široké oprávnění svědka odepřít vypovídat, jestliže je v příbuzenském poměru k obviněnému tak, jak je vymezuje § 100 odst. 1 českého tr. řádu. Zmínila též problémy spojené se zákazem výslechu, pokud jde o státem uznanou povinnost mlčenlivosti. Zamyslela se rovněž nad rozsahem, v jakém může být po svědkovi požadováno vysvětlení okolností, pro které odmítá vypovídat, tedy na jedné straně, aby nemohl bezdůvodně odepřít výpověď a na druhé straně, aby nebyl nucen k přiznání.

Prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc., vedoucího katedry trestního práva Právnické fakulty MU v Brně, vystoupil s tématem „**Základní zásady trestního řízení / trestního práva procesního v česko-slovensko-evropském srovnání**“. Především se zamýšlel nad vhodností explicitního vyjádření základních zásad v textu zákona tak, jak to činí současný trestní řád v ČR i SR. Kritice podrobil schválený český věcný záměr trestního řádu, který tyto zásady výslovně neuvádí. Úvaha byla vedena i nad vyjádřením základních zásad v Listině základních práv EU. Podrobněji se vyjádřil k zásadě *ne bis in idem* a presumpci nevin.

Vedoucí katedry trestního práva Právnické fakulty UK v Praze, prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc., seznámil přítomné s **některými otázkami postavení svědka v trestním řízení**. Zaměřil se především na právo každého na právní pomoc při podání vysvětlení (§ 158 odst. 4 českého tr. řádu) a na totéž právo svědka při výslechu v přípravném řízení. Z důvodu praktických navrhuje, aby právo na právní pomoc bylo v trestním řádu výslovně uvedeno nejen při podání vysvětlení, ale i při výslechu. V diskusi pak zazněly další náměty, např. zdali je správné, aby právní pomoc poskytoval jen advokát nebo jaké důsledky by mělo mít odepření podat vysvětlení (výpověď), pokud nebyla osobě podávající vysvětlení (svědkovi) dána reálná možnost využít tohoto práva.

Následoval výklad prof. JUDr. Dagmar Císařové, DrSc. z katedry trestního práva Právnické fakulty UK na téma „**Aktuální otázky statusu oběti trestného činu resp. poškozeného**“. Přítomným předestřela svůj názor na vhodnost odlišení postavení oběti v trestním řízení od procesního postavení poškozeného. V této spojitosti upozornila, že pojem poškozeného podle současného trestního řádu zahrnuje jak oběť trestného činu, tak i osobu, která uplatňuje nárok na náhradu škody. S poukazem na zahraniční právní úpravy, především v USA a Rusku, podrobila české pojetí poškozeného kritice. V diskusi vystoupil prof. Jaroslav Ivor, který poukázal na vliv poznatků viktimologie na pojetí oběti v trestním řízení, namítl též absenci teoretického zpracování,

které by se zevrubně zabývalo odlišením poškozeného od oběti.

Doc. JUDr. Jozef Čentéš, PhD. z Generálnej prokuratúry SR přednesl příspěvek na téma **„Dodržiavanie procesných práv osoby pozbavenej osobnej slobody“**. Z celé řady aktuálních otázek vazebního řízení, kterým se ve svém příspěvku věnoval, lze zvláště upozornit na novou právní úpravu vazby po novele provedené zákonem č. 5/2009 Z. z.

V příspěvku na téma **„Európsky príkaz na zabezpečenie dôkazov v trestných veciach“** zmínil doc. JUDr. Jozef Záhora, PhD. z Fakulty práva Bratislavské vysoké školy práva mimo jiné věcně chybný slovenský překlad, neboť je rozdíl mezi zajištěním důkazu a jeho provedením. V příspěvku též připomněl, jaké důsledky může mít řádné neprovedení rámcového rozhodnutí (v kontrastu s důsledky neprovedení směrnice) a jaké změny by v tomto ohledu přinesla Lisabonská smlouva.

Posledním příspěvkem dopolední části byl příspěvek JUDr. Bc. Tomáše Gřivny, Ph.D. (Katedra trestního práva Právnické fakulty UK), který navázal na výklad prof. Císařové a zabýval se **vlivem europeizace na procesní postavení poškozeného a oběti v trestním řízení**. Po úvodní úvaze o rozdílu práv poškozeného a oběti se zaměřil na dvě oblasti europeizace práv oběti – odškodňování obětí a postavení obětí v trestním řízení. V závěru příspěvku poukázal na některé nedostatky současné právní úpravy v České republice. Citoval též závěr hodnotící zprávy Komise ES ze dne 20. 4. 2009, která považuje stav provedení rámcového rozhodnutí o postavení obětí v trestním řízení za neuspokojivou. Podle komise nebylo cíle harmonizovat právní předpisy v této oblasti dosaženo.

Odpolední blok zahájil svým vystoupením JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD., člen pořadatelské katedry, na téma **„Niekoľko poznámok k porušovaniu procesných práv v trestnom konaní“**. Zaměřil se především na práva obviněného v judikatuře Ústavního a Nejvyššího soudu Slovenské republiky a Evropského soudu pro lidská práva, zejména na právo na obhajobu, presumpci neviny a na zásahy do osobní svobody.

Spoluautorská dvojice JUDr. Lucia Kurilovská, PhD. (Právnická fakulta UK v Bratislavě, Ústav štátu a práva Slovenskej akadémie ved) a JUDr. Claude Trelaj (advokátní koncipient v Nitre) si připravila příspěvek na téma **„Právo obvineného nevypovedať“**. Zajímavá byla úvaha nad formulací tohoto práva a jeho vlivu na vnímání podezřelého. Jde o to, že se v právních rádech vyskytuje formulace tohoto práva ve dvou podobách, jako právo vypovídat, což u mnohých práva neznalých osob může evokovat spíše povinnost vypovídat, nebo jako právo nevypovídat.

Třetím vystoupením na podobné téma byl příspěvek JUDr. Petera Poláka, PhD. z Fakulty práva Bratislavské vysoké školy práva s názvem **„Harmonizácia procesného postavenia obeť“**

a poškozeného v trestnom práve procesnom". Jeho autor odkázal na předchozí řečníky a rozvinul některé úvahy. Doplnil, že Evropský Parlament v květnu tohoto roku (7. 5. 2009) usnesením doporučil Radě EU, aby bezodkladně přijala komplexní právní rámec poskytující obětem trestných činů širokou ochranu, včetně přiměřeného odškodnění a ochrany svědků zejména v případě organizované trestné činnosti.

JUDr. Jaroslav Palkovič, PhD. v příspěvku na téma „**Ochrana finančních zájmů Evropských spoločenstiev**“ v oblasti trestného práva podal řadu podnětných informací o uvedené problematice zejména z pohledu prokurátora Úradu špeciálnej prokuratúry.

Soudce Okresného soudu v Piešťanech, JUDr. Ondrej Kakeňák, se zabýval v příspěvku „**Právo na spravodlivý proces**“ problematikou výkladu čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a především otázkou práva na projednání věci v přiměřené lhůtě, a to především ve spojitosti s tzv. zrychleným řízením podle slovenského tr. řádu.

Důsledky porušení presumpce nevinny se snažila v příspěvku na téma **Prezumpcia nevinny** rozebrat JUDr. Zuzana Cenigová (advokátní kancelář, Čadca). V příspěvku analyzovala relevantní rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva.

Kriminologické téma „**Páchateľ ekonomickej kriminality**“ přednesl JUDr. Tomáš Strémy z Právnické fakulty TU v Trnavě. Svůj výklad doplnil o řasu statistik, z nichž dovodil charakteristiku pachatele této formy trestné činnosti, a to i v porovnání s charakteristikou pachatele majetkové kriminality.

Poslední příspěvek na téma „**Ochrana trestno-procesných práv ombudsmanom**“ seznámil účastníky semináře nejen se současnými oprávněními ombudsmana ve vztahu k trestnímu řízení ve Slovenské republice (také v komparaci s českou a maďarskou právní úpravou), ale též s úvahami de lege ferenda.

Jsem přesvědčen, že řada podnětných názorů, úvah a připomínek, které na semináři zazněly, by si jistě zasloužila širší pozornosti. Lze proto uvítat, že všechny příspěvky, tedy i ty, které z časových nebo jiných důvodů nebyly předneseny, budou publikovány ve sborníku, jak tomu ostatně bylo i v roce 2008.⁵

---

⁵ ŠIMOVIČEK, I. (ed.): Garancie procesných práv v trestnom konaní v právnom styku subjektov Európskej Únie. Zborník materiálův z medzinárodného vedeckého seminára konaného dňa 20. 11. 2008. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2008.